

Skyddet av renskötselns vinterbetesmarker

i kommittédirektiv (Dir. 2021:35) En ny renskötsellagstiftning – det samiska folkets rätt till renskötsel, jakt och fiske

Nordmalingsmålets rättsverkan

Direktiven kompletteras med att kommittén också ska

- med utgångspunkt i Högsta domstolens slutsatser i Nordmalingsdomen analysera samernas rätt till renbete m.m. inom renskötselområdet den 1 oktober-- den 30 april
- klargöra var samerna i så fall kan ha sådan rätt och vad rättigheterna omfattar
- föreslå författningsreglering för att säkerställa den rätten
- föreslå de ändringar som kan krävas i annan lagstiftning.

Högsta domstolens dom i Nordmalingsmålet 2011 avvisar fastighetsägarnas i Nordmalings kommun yrkande att förklara att någon av avtal oberoende rätt till renskötsel inte belastar deras fastigheter. Domen grundar sig på att samerna hade sedvanerätt till vinterbete i Nordmaling redan före det lagstiftningsarbete som föregick 1886 års och 1898 års renbeteslagar.

Regeringen bedömde i förslaget till lagstiftning (prop. 190/91:3, s. 50ff) att frågan om vinterbetesmarkernas omfattning är en civilrättslig fråga som kan med rättsligt bindande verkan bara avgöras av allmän domstol.

Girjadomen berör mark som står under statens omedelbara disposition, men kommittén ska enligt direktiven ändå bl.a.

- analysera de kolliderande rättigheterna mellan samernas och enskilda markägares egendomsskyddade jakträtt
- klargöra hur rennäringslagen förhåller sig till jaktlagstiftningen i det här avseendet
- föreslå åtgärder som kan lösa intressekonflikter.

Brister i lagstiftningsarbetet om skogsbrukets hänsyn till renskötseln

Samerättsutredningen

Samerättsutredningen föreslog i sitt betänkande SOU 1989:41 i juni 1989 ett tillägg i skogsvårdslagen med innebörden

- att avverkning på renskötselns åreruntmarker inte
 1. medför bortfall av renbete av sådan art eller omfattning att det inte kan ersättas genom att alternativa betesområden utnyttjas eller
 2. omöjliggör sedvanlig samling och flyttning av renhjord.

Behovet av tillräckligt renbete för tillåtet renantal framhävs.

Skogsstyrelsen

I juni 1989 lämnade Skogsstyrelsen rapporten Skogsbruket i fjällnära skogar.

Skogsstyrelsen föreslog ingen lagreglering, utan bara att en myndighet ska kunna ge bindande föreskrifter om hänsyn till renskötseln vid slutavverkning.

Adress: GUOVSSONÁSTI c/o Utsi, Stengatan 12 962 31 Jokkmokk	Ordförande: Marita Stinnerbom Lars Miguel Utsi	E-post: guovssonasti@biegga.com Hemsida: www.guovssonasti.se	Bankgironr: 5301-8925 Organisationsnr: 802422-0769
---	---	---	---

Lagrådet

I sitt blivande lagförslag lämnade regeringen följande förslag till lagrådet:

- *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den hänsyn som ska tas till rennäringens intressen vid skötseln av skog, såsom i fråga om hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning, kvarlämnande av trädsamlingar och skogsbilvägars sträckning.
Bemyndigandet medför inte befogenhet att meddela föreskrifter som är så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras.*

Lagrådet lämnade i juni 1990 synpunkter på lagförslagen och anförde att normgivning som avser enskildas inbördes förhållanden ska lagstiftas och inte överlåtas åt regering eller myndighet. Lagrådet föreslog därför att följande lagreglering införs i skogsvårdslagen:

- *att tillstånd får inte meddelas om avverkningen*
 1. *medför sådant väsentligt bortfall av renbete att möjligheterna att hålla tillåtet renantal påverkas, eller*
 2. *omöjliggör sedvanlig samling och flyttning av renhjord.*

Behovet av tillräckligt renbete för tillåtet renantal framhävs.

Regering och riksdag

Regeringen föreslog dock istället (prop. 190/91:3, s. 50ff) att skogsstyrelsens då gällande föreskrifter införs i skogsvårdslagen

- *att vid skötsel av skog skall i fråga om hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning, kvarlämnande av trädsamlingar och skogsbilvägars sträckning den anpassning ske som uppenbart påkallas med hänsyn till rennäringen. Vid planläggning och genomförande av åtgärderna skall eftersträvas att berörd sameby har årlig tillgång till sammanhängande betesområden och till vegetation som behövs inom områden för samling, flyttning och rastning av renarna.*

Behovet av renbete preciseras bara för samling, flyttning och rastning av renarna.

Denna reglering är fortfarande gällande enligt skogsvårdslagens 31 §.

Tydligare skydd för samebyarnas vinterbetesmark

Rennäringspolitiska kommittén

Den rennäringpolitiska kommittén har funnit att det finns anledning att göra en översyn av de regler som finns i skogsvårdslagen om hänsyn till rennäringens intressen i samband med skogsbruk och hur dessa tillämpas, särskilt med hänsyn till samebyarnas tillgång till vinterbetesmark. Kommittén har också informerat sig om i vilken mån de regler om skydd för naturvården och kulturmiljövården som finns i skogsvårdslagen tillämpas med hänsyn till samebyarnas behov av mark för renskötsel.

Den generella regeln i skogsvårdslagen om hänsyn för rennäringens intressen preciseras så att samebyarnas vinterbete får ett tydligare skydd. Utredningen föreslog följande ändring av skogsvårdslagens 31 §:

- *Vid skötsel av skog inom renskötselområdet skall hänsyn tas till rennäringens intressen, såsom ifråga om hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning,*

kvarlämnande av träd och trädsamlingar, markberedning gödsling, dikning och skogsbilvägars sträckning.

Därvid skall eftersträvas att samebyarnas tillgång till marklavbete och trädlavbete väsentligen kan bibehållas och samling och flyttning av renar inte onödig förhindras.

Behovet av tillräckligt renbete för tillåtet renantal framhävs.

Renbetesrätt inom sedvanemarken

Oenighet om vinterbetesmarkernas omfattning

Regeringen diskuterade i förslaget till lagstiftning (prop. 190/91:3, s. 50ff) problemet med att vinterbetesmarker utgör till stor del av sedvanemarken. I vissa delar av landet råder det oenighet, enligt regeringen, mellan markägare och samer om vinterbetesmarkernas omfattning. Frågan om gränsdragningen är en civilrättslig fråga. Sådana frågor kan med rättsligt bindande verkan bara avgöras av allmän domstol.

Sedan tillkomsten år 1990 av skogsvårdslagens 31 § om hänsyn till rennäringens intressen har samernas rätt inom renskötselns sedvanemarken klarlagts i en utredning och i en HD-dom så långt att renskötselns rätt till betesresurser inom sedvanemarkerna kan ges rättsligt bindande verkan.

Samernas sedvanemarken

En utredning har i sitt betänkande Samernas sedvanemarken (SOU 2006:14) tagit ställning till den yttre gränsen för renbetet. Ställningstagande är inte blir förenat med rättskraft. Utredningen har haft ambitionen att ta fram så mycket som möjligt av sådant material som kan tjäna som ett relevant underlag för att avgöra var sedvanerätt föreligger och hoppas att den genom sina slutsatser kan bidra till att framtida processer till stor del blir onödiga. De källor utredningen använt har hämtats från arkiv, kartor, offentligt tryck, vetenskapliga verk samt uppgifter som den fått från samer och markägare. Utifrån dessa uppgifter och med ledning av principer som kommit till uttryck tidigare i betänkandet har utredningen delat in renskötselns område i olika kategorier;, nämligen

1. bevisad renbetesrätt
2. enligt markägarnas mening inte bevisad men enligt vår uppfattning övervägande sannolik renbetesrätt
3. av samerna påstådd men enligt vår bedömning inte bevisad eller mindre sannolik renbetesrätt
4. renbetesrätt saknas
5. områden som är föremål för domstolsprocesser.

Utredningens slutsatser har åskådliggjorts på en karta (bilaga: *Sedvanemarken.pdf*).

